

Arlunwyr Iddewig yng Nghymru: Josef Herman

CANLLAWIAU I ATHRAWON

Mae hwn yn un o 20 adnodd am yr Holocost a Chymru.

Mae'n archwilio bywyd a gwaith yr arlunydd o ffoadur Iddewig, Josef Herman, a fu'n byw yn Ystradgynlais, Cwm Tawe am un mlynedd ar ddeg, o 1944 hyd at 1954.

Oedran: 9-14.

1. DIBEN YR ADNODD

Mae dysgu am yr Holocost trwy enghreifftiau lleol yn galluogi'r dysgwyr i **ddarganfod eu treftadaeth a datblygu ymdeimlad o le a chynefin**. Mae hefyd yn cael gwared ar y syniad o 'aralledd' (*otherness*) – sef bod hyn wedi digwydd i bobl eraill mewn man arall ac ar adeg arall – ac, yn lle hynny, **mae'n creu teimladau o gysylltiad ac empathi**.

2. NODAU DYSGU

Nod yr adnodd yw galluogi'r dysgwyr i:

1. Archwilio materion moesegol a moesol yn y gorffennol ac yn y byd cyfoes, ac ymgysylltu â chysyniadau o ragfarn, gwahaniaethu, gwrthsemitiaeth, eithafiaeth, cydraddoldeb, goddefgarwch, dynoliaeth, cyfrifoldeb, da a drwg, gwneud cysylltiad rhwng problemau'r gorffennol a'r presennol, ac ystyried beth sy'n digwydd yn lleol ac yn fyd-eang heddiw.
2. Datblygu meddwl beirniadol a myfyriol.
3. Archwilio a datblygu sgiliau creadigol ac artistig.
4. Magu hyder a chadernid a meithrin empathi: dod yn fwy ymwybodol o'u profiadau a'u teimladau eu hunain pan fyddant yn cymryd rhan mewn gweithgareddau ar y cyd ag eraill, a chydabod bod gan bobl eraill brofiadau a theimladau.
5. Dod yn ddinasyddion cyfrifol yng Nghymru a'r byd ehangach.

3. FFOCWS YR ADNODD

1. Mynd ati mewn modd beirniadol i adolygu'r modd y mae digwyddiadau'r gorffennol a digwyddiadau cyfoes yn cael eu canfod, eu dehongli a'u cynrychioli; ffurfio eu barn eu hunain a meithrin hunanymwybyddiaeth.
2. Dadansoddi a gwerthuso tystiolaeth yn feirniadol; dehongli a syntheseiddio gwybodaeth; dod i gasgliadau gwybodus am y byd, a'i orffennol, ei bresennol a'i ddyfodol.
3. Mynegi syniadau ac emosiynau trwy gelf.

4. Dysgu am gymhlethdod cymdeithasau dynol a'r amrywiaeth ynddynt (e.e., gwerthoedd, normau cymdeithasol, defodau, a ffyddiau) ac effaith gweithredoedd a chredoau.

5. Datblygu dealltwriaeth o'r heriau a'r cyfleoedd yn eu bywydau personol ac yn y gymdeithas yn ehangach, ac ystyried sut i ymateb yn foeseogol.

4. PA SGILIAU, GWYBODAETH A PHROFIAD Y MAE'R ADNODD YN HELPUS I'W DATBLYGU?

Dangosyddion dysgu:

1. Gwybodaeth am arddull artistig Josef Herman a'r modd y bu i'w brofiadau o fod yn ffoadur effeithio arno, ynghyd â dealltwriaeth yn hynny o beth.

2. Dealltwriaeth o'r modd y gall ymdeimlad o le a chymuned ddylanwadu ar weithiau artistig.

3. Y gallu i werthuso'n feirniadol a defnyddio ffynonellau gwahanol (e.e., atgofion a gwaith celf) i ffurfio a mynegi eu barn, eu safbwynt, eu gwybodaeth a'u dealltwriaeth eu hunain.

4. Y gallu i ymateb i ddigwyddiad hanesyddol a myfyrio arno gyda chreadigrwydd, gan ddefnyddio ysbrydoliaeth a dychymyg, ac arbrofi â thechnegau newydd.

5. Profiad o gymryd rhan mewn celf yn rôl crëwr ac aelod o gynulleidfa.

6. Dealltwriaeth o gysyniadau moesegol a moesol, e.e., gwahaniaethu, hiliaeth, gwrthsemitiaeth, a phwysigrwydd gwerthoedd democrataidd a hawliau dynol.

7. Y gallu i wneud cysylltiad rhwng gwahaniaethu ar sail hil, ethnigrwydd a chrefydd yn y gorffennol ac yn y byd cyfoes, ac ystyried yr hyn sy'n digwydd heddiw yng Nghymru, y DU, a'r byd, e.e., ffoaduriaid yn dod i'r DU/i Gymru.

8. Deall bod gan bobl greddoau, gwerthoedd, a phrofiadau gwahanol, a pharchu anghenion a hawliau pobl eraill.

9. Y gallu i weithio'n rhan o dîm.

10. Profiad o gymryd rhan mewn trafodaethau a thasgau grŵp.

11. Dod yn fwy ymwybodol o'u profiadau a'u teimladau, eu gwerthoedd a'u credoau eu hunain a gallu eu cyfathrebu.

12. Meithrin empathi tuag at bobl eraill a'u hamgylchiadau/a'r heriau y maent yn/wedi eu hwynebu, e.e., ffoaduriaid.

5. Y MODD Y MAE'R ADNODD YN CEFNOGI DYSGU MEWN CYD-DESTUNAU LLEOL (CYNEFIN), CENEDLAETHOL A RHANBARTHOL

Mae'r adnodd hwn yn galluogi'r dysgwyr i glywed straeon pobl yr effeithiwyd arnynt yn uniongyrchol gan yr Holocaust ac a oedd yn byw yng Nghymru. Dyma hanesion pobl a oedd yn rhan o'u cymunedau

Cymraeg lleol ac a gyfrannodd atynt. Ymgartrefodd y bobl hyn a chael teuluoedd yma, ac mae eu hanes yn rhan o stori Cymru.

Gall yr enghreifftiau lleol hyn helpu'r dysgwyr i ddeall y cysylltiad rhwng hanes Cymru a digwyddiadau byd-eang megis yr Ail Ryfel Byd a'r Holocaust.

6. GWYBODAETH GEFNDIR

Roedd Josef Herman (1911-2000) yn arlunydd realaidd a oedd yn adnabyddus am ei frasluniau a'i baentiadau o weithwyr. Ganed ef yn Warszawa (Warsaw), Gwlad Pwyl yn 1911. Roedd yn un o nifer o arlunwyr Iddewig a ffodd o Ddwyrain Ewrop i ddianc rhag erledigaeth y Natsïaid. Yn 1938, daeth yn ffoadur a theithiodd i Brydain. Yn 1942, darganfu fod pob aelod o'i deulu wedi cael ei lofruddio yn yr Holocaust.

Yn 1944, symudodd Herman i Ystradgynlais yng Nghwm Tawe. Arhosodd yno am 11 mlynedd. Daeth yn rhan bwysig o'r gymuned leol, lle cafodd y llysenw hoffus 'Joe Bach'. Ysbrydolwyd Herman gan yr ymdeimlad cryf o gymuned yn y dref, ac ymddangosodd pobl Ystradgynlais, yn enwedig y glowyr, yn ei weithiau celf.

7. SYNIADAU a CHWESTIYNAU

1. Gellir defnyddio'r adnodd i wneud y canlynol:

- Archwilio a chynabod profiadau a theimladau pobl a gafodd eu herlid gan y Natsïaid.
- Archwilio pwysigrwydd cymuned a pherthyn.
- Galluogi'r dysgwyr i ddod yn fwy ymwybodol o'u profiadau a'u teimladau eu hunain ac i fagu hyder a chadernid, a meithrin empathi.

Cwestiynau:

- Pam yr oedd glowyr Ystradgynlais mor bwysig i Josef Herman? Anogwch y dysgwyr i feddwl am ei gymuned gartref yng Ngwlad Pwyl a'i brofiad o fod yn ffoadur Iddewig.
- Sut y gall ymdeimlad o le a chymuned ddylanwadu ar arddull artistig?
- Sut y gall celf helpu i ddatblygu ymdeimlad o gymuned?

2. Gellir defnyddio'r adnodd i archwilio bywyd Josef Herman a'i waith celf.

Cwestiynau:

- Beth yw cysylltiad Josef Herman â Chymru?
- Sut y gellir disgrifio arddull artistig Josef Herman?
- Pwy yw gwrthrychau gwaith Herman a sut y maent yn cael eu portreadu?

3. Gellir defnyddio'r adnodd i archwilio'r modd y bu i'r Natsïaid erlid artistiaid a phwysigrwydd mynegiant artistig.

Cwestiwn:

- Pam y mae mynegiant artistig, nad oedd yn cael ei ganiatáu'n aml o dan y drefn Natsïaidd, mor bwysig?
- A yw artistiaid yn parhau i gael eu herlid heddiw?

4. Gellir defnyddio'r adnodd i hybu creadigrwydd y dysgwyr trwy eu hannog i arbrofi â thechnegau newydd.

Mae'r dysgwyr yn creu llun neu baentiad yn arddull Josef Herman o unigolyn neu grŵp o bobl yn eu cymuned.

Gofynnir iddynt ystyried pa rinweddau o eiddo'r unigolyn neu'r grŵp hwnnw yr hoffent eu cyfleu'n benodol, e.e. ei gyfeillgarwch, ei agwedd weithgar, ei angerdd, neu ei sgil, a pha liwiau, siapiau, gweadau a thonau y maent yn dymuno eu defnyddio i gyflawni hyn.

Os bydd amser yn caniatáu, gellid datblygu'r gwaith hwn dros gyfnod o sawl gwers.

5. Gellir defnyddio'r adnodd i hybu meddwl beirniadol a myfyriol.

Mae'r dysgwyr yn myfyrio ar y darnau a grëwyd ganddynt ac ar eu hymatebion i gelfyddyd Josef Herman.

Cwestiynau:

- Beth sydd wedi dylanwadu ar y dewis o wrthrych (unigolyn neu grŵp o unigolion) a'r dechneg (lliwiau, siapiau, gweadau a thonau)?
- Pa neges yr oeddent am ei chyfleu?

8. YMCHWIL A RHAGOR O WYBODAETH

1. Cyflwyniad i addysgu a dysgu am yr Holocaust:

Mae'r [Argymhellion ar gyfer Addysgu a Dysgu am yr Holocaust](#) o eiddo'r Gynghrair Ryngwladol Cofio'r Holocaust (IHRA) yn darparu gwybodaeth am pam, beth a sut o ran addysgu am yr Holocaust.

Gall taflen waith Ymddiriedolaeth Addysgol yr Holocaust (Holocaust Educational Trust), sef ['Defining the Holocaust'](#) gael ei defnyddio i gyflwyno pwnc yr Holocaust i'r myfyrwyr; mae'n helpu'r dysgwyr i feddwl am y modd y mae'r Holocaust yn cael ei ddiffinio a pham y mae'r mater o ddiffiniad yn bwysig.

2. Deunydd darllen pellach:

Sefydliad Josef Herman: [Josef Herman](#).

Arolsen Archives: [Artists persecuted under Nazism](#).

3. Rhestr o 20 adnodd am [yr Holocaust a Chymru](#):

- [Kindertransport 1: Bywyd Iddewig yng Nghanolbarth Ewrop cyn yr Ail Ryfel Byd.](#)
- [Kindertransport 2: Y Daith i Brydain.](#)
- [Kindertransport 3: Cyrraedd Cymru.](#)
- [Kindertransport 4: Bywyd yng Nghymru.](#)
- [Atgofion o Kristallnacht: Dinistr a Dianc](#)
- [Atgofion o Kristallnacht: Y Bar Mitzvah olaf.](#)
- [Arlunwyr Iddewig yng Nghymru: Josef Herman.](#)
- [Arlunwyr Iddewig yng Nghymru: Heinz Koppel.](#)
- [Aero Zipp Fasteners yn Ystad Fasnachu Trefforest.](#)
- [General Paper & Box Manufacturing Company yn Ystad Fasnachu Trefforest.](#)
- ['Estroniaid Gelyniaethus' a Gwersylloedd Caethiwo.](#)
- ['Estroniaid Gelyniaethus' a Hawliau Dynol.](#)

- [Ffoaduriaid Iddewig a oedd yn Weision Domestig.](#)
- [Ffoaduriaid Iddewig yng Nghymru a oedd yn Feddygon, Deintyddion a Nyrsys.](#)
- [Ffoaduriaid Iddewig yn y Fyddin Brydeinig yn ystod yr Ail Ryfel Byd.](#)
- [Bywyd Crefyddol Ffoaduriaid Iddewig yng Nghymru.](#)
- [Y Gymraeg.](#)
- [Rhyddhad.](#)
- [Hunaniaeth.](#)
- [Cofio'r Holocaust.](#)